

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

„Lai muzika lydi...“

2013-08-02

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Muzikai

AUTORIUS: Viktorija Adamovičienė

DATA: 2013-08

„Lai muzika lydi...“

Viktorija Adamovičienė

Birželio 3 dieną 70 metų būtų sukakę pianistei, pedagogei, lietuviškos kultūros puoselėtojai Aleksandrai Juozapėnaitei-Eesmaa (gimė 1943 m. Graužiniuose, Molėtų valsčiuje, mirė 2012 m. lapkričio 22 d. Taline).

1960–1962 m. Aleksandra Juozapėnaitė studijavo Lietuvos konservatorijoje, profesorės O. Šteinberg klasėje, 1966 m. baigė Maskvos konservatoriją, 1969 m. – šios konservatorijos aspirantūrą (pas prof. J. Zaką). 1976–1977 m. stažavosi Paryžiaus konservatorijoje, Claude'o Helffero ir Yvonne Loriod klasėje. 1968–1977 m. dėstė Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, nuo – 1977 m. Estijos muzikos akademijoje, nuo 2002 m. – profesorė.

Europos šalyse surengė solo koncertų, koncertavo ir su simfoniniais orkestrais. Repertuarą sudarė klasikiniai ir XX a. kompozitorių, tarp jų lietuvių (Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Juozo Gruodžio, Jono Nabažo, Felikso Bajoro, Vytauto Barkausko, Valentino Bagdono, Osvaldo Balakausko) ir estų autorių kūriniai fortepijonui. Suredagavo nemažai lietuvių ir estų kompozitorių kūrinių fortepijonui, buvo daugelio jų pirmoji atlikėja. Būdavo kviečiama į M. K. Čiurlionio, J. Vītolo tarptautinių konkursų vertinimo komisijas.

Svarbiausi Aleksandros Juozapėnaitės-Eesmaa įvertinimai:

1960 m. tarprespublikinio pianistų konkurso Minske laureatė (III vieta);

1968 m. tarprespublikinio M. K. Čiurlionio pianistų konkurso I premija ir prizas už geriausią Čiurlionio kūrinių interpretaciją;

1999 m. LDK Gedimino ordino Riterio kryžius.

„Norėdama apibūdinti pianistę Aleksandrą Juozapėnaitę-Eesmaa, randu vieną žodį – TIKRA, – sako pianistė profesorė **Veronika Vitaitė**. – Tikra savo neeiliniu talentu, tikra atsidavimu pasirinktai pianistės profesijai, tikra savo vyro Enno Eesmaa gyvenimo draugė, tikra gindama profesionalaus meno principus, nebijodama išsakyti savo kad ir ne visiems patinkančią nuomonę. Viską, ką darė Aleksandra – darė rimtai, fundamentaliai, siekdama tikrumo Muzikoje, santykiuose su žmonėmis. Absoliuti klausa, idealios rankos, puikus laiko pojūtis muzikoje, skonis, organiškas visumos ir detalių pojūtis, sugebėjimas prasiskverbti į kūrinio potekstę ir valingas jos perteikimas klausytojui, o jis niekada nelikdavo abejingas jos išvalgoms. Paklauius Aleksandros atliekamų kūrinių, įrašytų kompaktinėse plokštelėse, norisi prie jų grįžti, dar klausytis, atrasti vis naujus klodus, stebėtis jos muzikinio mąstymo branda, meistriškumu, išsakytomis tiesomis.

Mane su Aleksandra nuo M. K. Čiurlionio mokyklos siejo draugystė, paremta bendru požiūriu į muziką, pianisto pašaukimą, atsidavimą savo specialybei, meninių ir profesinių žinių troškimas. Nuolat viena kitai grodavome paruoštus kūrinius, tardavomės dėl interpretacijos. Pirmas fortepijoninis duetas buvo su Aleksandra – skambinome F. Liszto Patetinių koncertą. Kokia reikli buvo Aleksandra – tai intonacija neraiški, tai garsas neatitinka potekstės, tai pedalizuojame nejautriai... Tas pats ir abiem studijuojant konservatorijoje – nuolatinė analizė. Jos nuomonė man buvo labai svarbi, nes sakydavo, kaip jai iš tikrųjų atrodo. Vėliau, kai Aleksandra dalyvaudavo konkursų žiuri, žinodavau, kad dalyvius vertins labai kritiškai, profesionaliai, nes, išskyrus atlikėjo gabumus, profesionalumą, meniškumą, perspektyvą, jai daugiau niekas nerūpėjo.

Žavėjausi Aleksandros sugebėjimu gyvenime pasirinkti prioritetus, pavyzdžiui, prašydavo iki 14 val. jai neskambinti telefonu – šis laikas skirtas grojimui. Turėjo gerą skonį, mėgdavo modeliuoti drabužius. Vasaromis nemažai keliaudavome po Lietuvą, gražiai padainuodavome prie laužo. Nepamirštamasis jos užkrečiantis juokas...

Būdamos profesorės, pasikeisdamos vesdavome meistriškumo pamokas: ji – Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, aš – Talino muzikos akademijoje. Aleksandra rimtai ruošdavosi šioms pamokoms, vėliau mes viena kitai pasakydavome savo nuomonę, kaip sekėsi, bet tai jau buvo kitas lygmuo – kada subrendęs menininkas išsako savo *credo*, savo suvokimą, priimdamas ir kitą, argumentuotą, požiūrį.

Paskutiniai mūsų bendravimai buvo tik telefonu. Kalbėdavomės ilgai. Aš jau žinojau sunkios ligos diagnozę. Aleksandra labai norėjo sulaukti savo 70-mečio, mielai priimdavo visus patarimus dėl įvairių žolelių, kurias jai siūsdavo draugai iš Vilniaus. Šalia jos tomis sunkiomis dienomis buvo vyras, sūnus, mylintys mokiniai. Paskutinio pokalbio metu Aleksandra paprašė manęs parašyti nekrologą, kai... Kai Dievas ją pasiėmė, prašymą išpildžiau.

Išėjo Aleksandra Juozapėnaitė – didelė menininkė, neeilinė asmenybė. Dabar prasideda jos didingas sugrįžimas į mūsų muzikinę kultūrą.“

Pianistė **Eugenija Jelesina** savo profesore Aleksandrą Juozapėnaitę vadina gyvenimo mokytoja, džiaugdavosi kiekvienu susitikimu su ja. Po vieno savo koncerto A. Juozapėnaitė-Eesmaa ant koncerto programėlės užrašė: „Geriausio linkėjimai mano

buvusiai talentingai mokinei ir bičiulei. Lai muzika lydi mus visur ir visada, tai didžiulė laimė pažinti pasaulį per ją.“

Eugenija Jelesina, brangindama savo profesorės atsiminimą, jos jubiliejaus proga šiuo metu Nacionalinės M. K. Čiurlionio mokyklos fonotekoje yra parengusi parodą. Joje – A. Juozapėnaitės-Eesmaa koncertų ir rečitalių programos, J. Gruodžio, J. Nabažo, M. K. Čiurlionio, O. Messiaeno, C. Debussy ir kt. kūrinų įrašai, profesorės redaguotos natos, jos gyvenimo įvykius įamžinusios nuotraukos.

Čiurlionio namų direktorius **Stanislovas Urbonas** Aleksandrą Juozapėnaitę-Eesmaa pažinojo ne vieną dešimtį metų. Jiedu artimiau susibičiuliavo 2001 m. po pianistės rečitalio Čiurlionio namuose. Prisimena, kad Aleksandra net ir sirgdama niekada nesiskųsdavo, nedejuodavo. „Buvo stipri asmenybė, nuostabus žmogus. Turėjo įgimtą talentą ir ne tik nepriekaištingą techniką, bet ir kažką viduje...“ Buvo puiki organizatorė – 2011 m. spalio 24 d. visas autobusas studentų ir profesorių iš Estijos atvyko į Vilnių pasiklausyti Ivo Pogoreličiaus vienintelio koncerto Baltijos šalyse. Po šio koncerto visa estų delegacija susirinko Čiurlionio namuose ir dar ilgai vakarojo šnekučiuodamiesi muzikos temomis.

Šių metų liepos 6 dieną Čiurlionio namuose Stanislovas Urbonas organizuoja vakarą, skirtą Aleksandros Juozapėnaitės-Eesmaa jubiliejui. Čia dalyvaus jai artimi žmonės: vyras su sūnumi, Veronika Vitaitė, Eugenija Jelesina, Aleksandra Žvirblytė, Greta Jakobsonaitė, Rūta Skudienė ir kiti.

Pianistė **Inga Vyšniauskaitė** sako: „Kai išgirstu kalbant apie Aleksandrą Juozapėnaitę, iškart prisimenu tas nedažnų susitikimų su profesore akimirkas. Ypač žavėjo jos tvirtumas ir paprastumas, draugiškas ir šiltas bendravimas. Kiekvieną kartą ji labai domėdavosi, kaip man sekasi, ką šiuo metu groju, kokie artimiausi planai. Kartą visai netikėtai susitikome Palangoje, net neįtariau, kad tai – paskutinis kartas...“

„Apie Aleksandrą Juozapėnaitę žinau labai mažai, – mano pianistas **Gintaras Januševičius**, – nors pažintis su ja buvo įvairiapusė. 2002 m. Estijoje vykusiame konkurse laimėjau *Grand Prix*. Radęs progą, mano mokytojas Jurgis Bialobžeskis paskambino profesorei pasisveikinti ir perduoti linkėjimus. Net negirdėdamas jos balso jutau, su koku šiltu žmogumi bendrauja mano mokytojas. Vėliau susipažinome asmeniškai, kai atvažiavau į Taliną koncertuoti – gavau jos klasę repeticijai. Nuo to laiko, kad ir kur susitikdavome, visada maloniai ir daug šnekėdavomės. Vėliau turėjau galimybę su ja susipažinti kaip su pedagoge, stebėdamas Vilniuje vykusius meistriškumo kursus.

Nedažnai sutinku žmonių, kurie bendrauja taip atvirai, bet kartu neleidžia sau peržengti būtinų ribų – ji būdavo itin griežta, tačiau galėdavo pagrįsti kiekvieną savo pastabą. Todėl, kai ji 2007-aisiais dirbo tarptautinio M. K. Čiurlionio pianistų konkurso žiuri, žinojau, kad jos nuomone galiu pasitikėti ir iš jos komentarų daug ko pasimokyti (tada pelniau 3-iąją premiją). Pagaliau prieš metus susipažinau su Aleksandros Juozapėnaitės-Eesmaa įrašytu M. K. Čiurlioniu. Tai buvo visiškai naujas ir netikėtas muzikinis potyris, pridėjęs naujų atspalvių mano mintyse nutapytam jos portretui. Girdėjau įvairiausių nuomonių apie ją ir esu įsitikinęs, kad kiekvienas prof. Juozapėnaitę galėtų pavaizduoti vis kitaip, bet nė vienas tų portretų negalėtų savo

spalvomis ir nuotaikomis lygintis su tuo, kokia ji buvo iš tiesų – spalvingiausia Asmenybė. Ne kiekvienas žmogus, dar būdamas gyvas, užsitarnauja legendos statusą. Kitaip apie ją šnekančių nebuvau sutikęs.“